

ki te tohu Litt. D.; e kiia ai ia he "Doctor" ara he tohunga matauranga.

He iwi tino whakaaro nui Ngati-Porou ki tenei taonga ki te matauranga. Ko te hiahia o ia tangata o ia wahine kia tae tana tamaiti ki te kareti. I titiro whakamua ki nga tau maha nga kaumatua nga rangatira o Ngati-Porou, ki nga tau e pipiri ai, e taututetute ai te Maori me te pakeha—ki nga rau tau i kiia ra e Tamahau Mahupuku no nga tamariki. Kua rupeke atu ratou ki te po engari ko te whakatutukitanga o a ratou wawata tenei ra kei te purerorero ake.

Kapiti tonu nga rohe o Ngati-Porou i te kura. E toru nga whare nunui o nga kainga o Ngati-Porou: he whare runanga, he whare karakia, he whare-kura. Kei Wai-o-Matatini kua apititia atu he hooro. Apopo pea ka waihotia hei tauwira ma etahi atu marae. Inahoki i te rohe whaiti ake o Ngati-Porou ara i te riu o Waiapu, mai i te ngutu-awa ki Pauaruku, e toru nga kura nunui: ko Rangitukia, ko Tikitiki, ko Wai-o-Matatini. Kaore i toru macro te matara o enei kura: o Rangitukia i Tikitiki i Wai-o-Matatini. E whakaturia ana e te Kawanatanga he kareti ki waenganui o Tikitiki o Rangitukia; na Neho Kopuka i tuku te whenua, e 20 nga eka. E 130 nga tamariki o Rangitukia, e 160 o Tikitiki, e 80 o Wai-o-Matatini.

Ko te kura tuatahi o Ngati-Porou i tu ki Te Hatepe, otira i te tutu o nga tamariki ka wehi te kai-whakaako, ka tutakina te kura. I tikina mai te mahiua e Rapata Wahawaha, meuri ana ki Wai-o-Matatini. Ko te whare tuatahi o te kura ko te whare-kooti. I puta mai i tenei kura a Te Watarawi Paipa raua ko Te Waruhi Puha. I tu enei tangata hei kai-whakaako mo te Aute engari tokorua kua mate katoa, i mate tonu ki Te Aute. E ahei pea au te ki ko Te Watarawi raua ko Te Waruhi nga mataika o Ngati-Porou ki Te Aute. Ko Wai-o-Matatini te kura nana i pōpō Apirana Ngata me te tokemaha noaiaho. I haere paku tenei Apirana ki Te Aute i nga ra i a Te Watarawi Paipa. A, kaore noa pea he he o taku whakalua e ono nga mara i kura ai te kai-tuhi ki Wai-o-Matatini i ako ia i tana Ei. Pi. Hi, ki konei, i whawha tuatahi ai ia ki te matauranga o te pakeha.

Ko te nai o te matauranga i ahu mai i te kura chara i te mea ko te whiwhi anake o te tangata ki nga mahi pakeha ki nga mahi moni engari ko te wetewete, ko te whangai i te hinengaro o te tangata, ko te whakawhanui i nga whakaaro. Ko te tangata kareti he tangata kua whanau-hou me te iwi kura he iwi kua whanau hou. Ko te kura e rite ana ki te rewena e whakaniki ana i te iwi. (Tāria te roanga)

[Ko toke hiahia kia takoto tika nga korero na reira me he mea kei te he te korero me whakaatu mai me tūhitihi raua ki Te Toa. Kei te ora ano nga morehu kaumatua o Ngati-Porou hei titiro i enei korero. R.T.K.]